

ДОДАТОК

до клініко-практичних рекомендацій

“Хронічні захворювання вен нижніх кінцівок і тазу”

Сучасна міжнародна номенклатура венозної системи нижніх кінцівок

Р. В. Сабодош

професор кафедри хірургії стоматологічного факультету
Івано-Франківського національного медичного університету

У 1997 році на Всесвітньому з'їзді анатомів у Сан-Пауло (Бразилія, 24-28 серпня) була затверджена нова міжнародна анатомічна номенклатура, опублікована в 1998 році під назвою «Terminologia Anatomica», яка містила розділ «Вени нижньої кінцівки» [6]. Терміни, зазначені в цьому розділі, стали бажаними для вжитку у всіх публікаціях, присвячених анатомії та патології венозної системи нижніх кінцівок (ВСК). В цьому ж 1998 році «Terminologia Anatomica» була опублікована і українською мовою з перевиданнями і певними уточненнями у 2001 році [1, 2]. Однак, уже в цьому ж 2001 р. «Міжнародна Спілка Флебологів» (IUP) спільно з «Міжнародною Федерацією Анатомічних Асоціацій» (IFAA) створили «Міжнародний Міждисциплінарний Комітет» (ІС), яким були зроблені зміни в «Terminologia Anatomica» в розділі «Вени нижньої кінцівки», затверджені на 14 Всесвітньому Конгресі IUP з участю Федеративного Міжнародного Комітету Анатомічної Номенклатури (FICAT) (Рим, 8-9 вересня 2001 року) і опубліковані в 2002 році [4]. В подаль-

шому ці зміни були проаналізовані Міжнародною Спілкою Ангїологів (IUA) та Американським Венозним Форумом (AVF) і, після доопрацювання, остаточно затверджені на 21-му Всесвітньому Конгресі IUA з участю IUP, IFAA та FICAT у 2004 році (Рим, 23 травня). Остаточний консенсусний документ щодо міжнародної міждисциплінарної номенклатури ВСК був опублікований у 2005 році [5]. На українську мову переклад цієї номенклатури був здійснений у 2012 році [3], але до цього часу не був включений у національні консенсусні документи. Представлений у даному документі переклад нової міжнародної міждисциплінарної номенклатури рекомендується для широкого клінічного вжитку та опису результатів наукових досліджень. Для зручності засвоєння і виключення можливості подвійного трактування, матеріал поданий у вигляді таблиць (див. *табл. 1 і 2*), де кожен термін наведений трьома мовами (українською, латинською та англійською) і, при необхідності, детально пояснений. Окремо наведена загальна термінологія (*табл. 3*).

Таблиця 1. **Вени нижніх кінцівок**

Вени нижньої кінцівки venae membri inferioris (латин.) veins of lower limb (англ.)	Пояснення
1. Глибокі вени нижньої кінцівки venae profundae membri inferioris (латин.) deep veins of lower limb (англ.)	Знаходяться у глибокому компартменті нижньої кінцівки, який розміщений глибше м'язової фасції (раніше ця фасція називалася «власна фасція нижньої кінцівки»).
Загальна стегнова вена vena femoralis communis (латин.) common femoral vein (англ.)	
Стегнова вена vena femoralis (латин.) femoral vein (англ.)	У колишній анатомічній номенклатурі – це сегмент стегнової вени від підколінної до місця впадіння глибокої вени стегна. Термін «поверхнева стегнова вена» - виключений з вжитку.
Глибока стегнова вена vena femoralis profunda (латин.) deep femoral vein (англ.)	Раніше вживаний термін «глибока вена стегна» - виключений із вжитку, оскільки цим терміном можна назвати будь-яку глибоку вену на стегні
Глибокі стегнові комунікантні вени (вени, що супроводжують перфорантні артерії) venae communicantes femorales profundae (venae comitantes arteriae perforantium) (латин.) deep femoral communicating veins (accompanying veins of the perforating arteries) (англ.)	Вени, які супроводжують перфорантні артерії стегна і беруть участь у формуванні глибокої стегнової вени
Медіальна вена, що огинає стегнову кістку vena circumflexa femoris medialis (латин.) medial circumflex femoral vein (англ.)	
Латеральна вена, що огинає стегнову кістку vena circumflexa femoris lateralis (латин.) lateral circumflex femoral vein (англ.)	

Сіднича вена vena ischiadica (латин.) sciatic vein (англ.)	Нередукований головний стовбур ембріональної глибокої венозної системи нижньої кінцівки (аксіальної вени ембріона), що йде вздовж сідничого нерва і відіграє важливу роль як колатераль при гіпо- чи аплазіях стегнової вени
Підколінна вена vena poplitea (латин.) popliteal vein (англ.)	
Колінне венозне сплетіння plexus venosus genicularis (латин.) genicular venous plexus (англ.)	В анатомічній номенклатурі раніше вживався термін «колінні вени»
Суральні вени venae surales (латин.) sural veins (англ.)	Поділяються на камбалоподібні і литкові вени
Камбалоподібні вени venae soleales (латин.) soleal veins (англ.)	Вени камбалоподібного м'яза гомілки
Литкові вени venae gastrocnemii (латин.) gastrocnemius veins (англ.)	Поділяються на медіальні литкові, латеральні литкові і міжголівкову вени
Медіальні литкові вени venae mediales gastrocnemii (латин.) medial gastrocnemius veins (англ.)	Вени медіальної голівки литкового м'яза
Латеральні литкові вени venae laterales gastrocnemii (латин.) lateral gastrocnemius veins (англ.)	Вени латеральної голівки литкового м'яза
Міжголівкова (міжблизнюкова) вена vena intergemellaris (латин.) intergemellar vein (англ.)	Проходить між голівками литкового м'яза
Передні великогомілкові вени venae tibiales anteriores (латин.) anterior tibial veins	
Задні великогомілкові вени venae tibiales posteriores (латин.) posterior tibial veins (англ.)	
Малогомілкові вени venae peroneae (fibulares) (латин.) fibular or peroneal veins (англ.)	
Вена тилу стопи vena dorsalis pedis (латин.) pedal vein (англ.)	Початковий сегмент передніх великогомілкових вен на стопі, що супроводжує артерію тилу стопи
Медіальні підшовні вени venae plantares mediales (латин.) medial plantar veins (англ.)	
Латеральні підшовні вени venae plantares laterales lateral plantar veins	
Глибока підшова венозна дуга arcus venosus plantaris profundus (латин.) deep plantar venous arch (англ.)	З'єднує початкові сегменти внутрішніх і зовнішніх підшовних вен
Глибокі плеснові вени (підшовні й тильні) venae metatarsae pedis profundae (plantares et dorsales) (латин.) deep metatarsal veins (plantar and dorsal) (англ.)	
Глибокі пальцеві вени (підшовні й тильні) venae digitales profundae (plantares et dorsales) (латин.) deep digital veins (plantar and dorsal) (англ.)	
2. Поверхневі вени нижньої кінцівки venae superficiales membri inferioris (латин.) superficial veins of lower limb (англ.)	Поверхневі вени знаходяться у поверхневому компартменті нижньої кінцівки, який ззовні обмежений шкірою, а в глибині – м'язевою фасцією
Велика підшкірна вена vena saphena magna (латин.) great saphenous vein (англ.)	Знаходиться у сафеновому компартменті, який є перетинчастим шаром поверхневого компартменту. Сафеновий компартмент обмежений ззовні сафеновою фасцією (що раніше називалася «поверхневою фасцією»), а в глибині – м'язевою фасцією нижньої кінцівки

Сафеностегнове з'єднання junctio saphenofemoralis (латин.) saphenofemoral junction (англ.)	Поняття, яке включає в себе: 1) отвір у місці впадіння великої підшкірної вени у загальну стегнову вену; 2) сегмент великої підшкірної вени від її термінального клапана (клапан у місці її впадіння у загальну стегнову вену) до претермінального клапана (знаходиться одразу нижче пригирлових гілок); 3) сегмент загальної стегнової вени від надсафенного клапана (першого клапана вище впадіння великої підшкірної вени) до підсафенного клапана (перший клапан нижче від її гирла); 4) гирла пригирлових гілок великої підшкірної вени з їх термінальними клапанами
Зовнішня соромітна вена vena pudenda externa (латин.) external pudendal vein (англ.)	
Поверхнева вена, що огинає клубову кістку vena circumflexa ilium superficialis (латин.) superficial circumflex iliac vein (англ.)	
Поверхнева надчеревна вена vena epigastrica superficialis (латин.) superficial epigastric vein (англ.)	
Поверхнева тильна вена клітора vena dorsalis superficialis clitoridis (латин.) superficial dorsal vein of clitoris (англ.)	
Поверхнева тильна вена статевого члена vena dorsalis superficialis penis (латин.) superficial dorsal vein of penis (англ.)	
Передні вени статевих губ venae labiales anteriores (латин.) anterior labial veins (англ.)	
Передні калиткові вени venae scrotales anteriores (латин.) anterior scrotal veins (англ.)	
Передня додаткова велика підшкірна вена vena saphena magna accessoria anterior (латин.) anterior accessory of the great saphenous vein (англ.)	Будь-яка вена, що піднімається паралельно до великої підшкірної вени на стегні чи гомілці, але розміщена допереду (латеральніше) від неї. Одна з таких вен в анатомічній номенклатурі раніше нерідко називалася «латеральною додатковою підшкірною веною». Це єдина гілка великої підшкірної вени, яка в проксимальній частині розміщена всередині сафенового компартменту
Задня додаткова велика підшкірна вена vena saphena magna accessoria posterior (латин.) posterior accessory of the great saphenous vein (англ.)	Будь-яка вена, що піднімається паралельно до великої підшкірної вени на стегні чи гомілці, але розміщена дозад (медіальніше) від неї. Одна з таких вен в анатомічній номенклатурі раніше нерідко називалася «медіальною додатковою підшкірною веною» (впадає у пригирлову ділянку великої підшкірної вени), а інша – задньою арочною веною (веною Leonardo), що впадає у велику підшкірну вену в верхній третині гомілки
Поверхнева додаткова велика підшкірна вена vena saphena magna accessoria superficialis (латин.) superficial accessory of the great saphenous vein (англ.)	Будь-яка підшкірна вена (на стегні чи гомілці), що проходить паралельно до великої підшкірної вени в одній проекції з нею, але над сафеновою фасцією, а не в сафеновому компартменті.
Мала підшкірна вена vena saphena parva (латин.) small saphenous vein (англ.)	
Сафенопідколінне з'єднання junctio saphenopoplitea (латин.) saphenopopliteal junction (англ.)	Поняття, яке включає в себе: 1) отвір у місці впадіння малої підшкірної вени у підколінну вену; 2) сегмент малої підшкірної вени від її термінального клапана (клапан у місці її впадіння у підколінну вену) до претермінального клапана (знаходиться одразу нижче пригирлових гілок); 3) сегмент підколінної вени від надсафенного клапана (першого клапана вище впадіння малої підшкірної вени) до підсафенного клапана (перший клапан нижче від її гирла); 4) гирла пригирлових гілок малої підшкірної вени з їх термінальними клапанами.
Краніальне продовження малої підшкірної вени extensio cranialis venae saphenae parvae (латин.) cranial extension of the small saphenous vein (англ.)	Пригирлова гілка малої підшкірної вени, яка від її гирла піднімається по задній поверхні стегна між двоголовим м'язом стегна та півперетинчастим м'язом в напрямку до сідничної ділянки. Цю вену раніше ще називали стегновопідколінна вена (femoropopliteal vein). Це єдина гілка малої підшкірної вени, розміщена всередині сафенового компартменту.
Поверхнева додаткова мала підшкірна вена vena saphena parva accessoria superficialis (латин.) superficial accessory of the small saphenous vein (англ.)	Будь-яка підшкірна вена, що проходить паралельно до малої підшкірної вени (в одній проекції з нею), але над сафеновою фасцією, а не в сафеновому компартменті.

Передня вена, що огинає стегно vena circumflexa femoris anterior (латин.) anterior thigh circumflex vein (англ.)	Сполучає пригирлову ділянку малої підшкірної вени, її краніальне продовження або латеральну венозну систему з великою підшкірною веною або з передньою додатковою великою підшкірною веною на стегні, огинаючи його навскіс ззовні й спереду.
Задня вена, що огинає стегно vena circumflexa femoris posterior (латин.) posterior thigh circumflex vein (англ.)	Сполучає пригирлову ділянку малої підшкірної вени чи її краніальне продовження з великою підшкірною веною або з задньою додатковою великою підшкірною веною на стегні, огинаючи його навскіс зсередини. Її ще називають «вена Giacomini».
Міжсафенна (і) вена (и) vena(e) intersaphena(e) (латин.) intersaphenous vein(s) (англ.)	Бать-яка (і) вена (и), що сполучає (ють) велику та малу підшкірні вени на гомілці.
Латеральна венозна система нижньої кінцівки systema venosa lateralis membri inferioris (латин.) lateral venous system (англ.)	Розміщена на латеральній поверхні гомілки і стегна і є залишком ембріональної латеральної крайової вени (не плутати з латеральною крайовою веною на стопі).
Тильна венозна сітка стопи rete venosum dorsale pedis (латин.) dorsal venous network of the foot (англ.)	Знаходиться у продовженні сафенового компартменту на стопі.
Тильна венозна дуга стопи arcus venosus dorsalis pedis (латин.) dorsal venous arch of the foot (англ.)	
Поверхневі плеснові вени (підшовні й тильні) venae metatarsales superficiales (plantares et dorsales) (латин.) superficial metatarsal veins (dorsal and plantar) (англ.)	
Підшовна венозна підшкірна сітка rete venosum plantare (латин.) plantar venous subcutaneous network (англ.)	
Поверхневі пальцеві вени (підшовні й тильні) venae digitales superficiales (plantares et dorsales) (латин.) superficial digital veins (plantar and dorsal) (англ.)	
Латеральна крайова вена vena marginalis lateralis (латин.) lateral marginal vein (англ.)	Початковий сегмент малої підшкірної вени на стопі. Знаходиться у продовженні сафенового компартменту на стопі.
Медіальна крайова вена vena marginalis medialis (латин.) medial marginal vein (англ.)	Початковий сегмент великої підшкірної вени на стопі. Знаходиться у продовженні сафенового компартменту на стопі.
3. Пронизні вени (ПВ) (перфоранти) venae perforantes (VP) (латин.) perforating veins (PV) (perforators) (англ.) (рис. 1)	Пронизні вени – це вени, які пронизують м'язеву фасцію, з'єднуючи між собою глибокі та поверхневі вени. Їх слід відрізняти від комунікантних вен – вен, що з'єднують між собою 2 вени однієї і тієї ж системи, не пронизуючи м'язової фасції.
3.1. ПВ стопи VP pedis (латин.) foot perforators (англ.)	
Тильні ПВ стопи (міжголівкові вени) VP pedis dorsales (venae intercapitulares) (латин.) dorsal foot PV (intercapitular veins) (англ.)	
Медіальні ПВ стопи VP pedis mediales (латин.) medial foot PV (англ.)	
Латеральні ПВ стопи VP pedis laterales (латин.) lateral foot PV (англ.)	
Підшовні ПВ стопи VP pedis plantares (латин.) plantar foot PV (англ.)	
3.2. Кісточкові ПВ VP tarsales (латин.) ankle perforators (англ.)	
Медіальні кісточкові ПВ VP tarsales mediales (латин.) medial ankle PV (англ.)	

Передні кістчкові ПВ VP tarsales anterior (латин.) anterior ankle PV (англ.)	
Латеральні кістчкові ПВ VP tarsales laterales (латин.) lateral ankle PV (англ.)	
3.3. ПВ гомілки VP cruris (латин.) perforators of the leg (англ.)	
Медіальні ПВ гомілки: VP cruris mediales (латин.) medial leg PV (англ.)	Поділяються на привеликогомілкові та задньовеликогомілкові.
- привеликогомілкові (паратібальні) ПВ - VP paratibiales (латин.) - paratibial PV (англ.)	Сполучають велику підшкірну вену чи її гілки з задніми великогомілковими венами, ідучи безпосередньо по внутрішній поверхні великогомілкової кістки. До них відносяться перфоранти Boyd (у в/3 гомілки) і Sherman (у с/3 і н/3 гомілки).
- задньовеликогомілкові ПВ - VP tibiales posterior (латин.) - posterior tibial PV (англ.)	Це пронизні вени Cockett. Сполучають задню великогомілкову вену з задньою додатковою великою підшкірною веною на гомілці (тобто задньою арочною веною, або веною Леонардо) і поділяються на верхні, середні і нижні.
Передні ПВ гомілки VP cruris anterior (латин.) anterior leg PV (англ.)	Сполучають передні гілки великої підшкірної вени на гомілці з передніми великогомілковими венами.
Латеральні ПВ гомілки VP cruris laterales (латин.) lateral leg PV (англ.)	Сполучають латеральну венозну підшкірну систему з малогомілковими венами.
Задні ПВ гомілки: VP cruris posterior (латин.): posterior leg PV (англ.):	Поділяються на медіальні литкові, латеральні литкові, міжголішкові і параахілярні.
- медіальні литкові ПВ - VP gastrocnemii mediales (латин.) - medial gastrocnemius PV (англ.)	Сполучають підшкірні вени задньомедіальної поверхні гомілки з медіальними литковими венами.
- латеральні литкові ПВ - VP gastrocnemii laterales (латин.) - lateral gastrocnemius PV (англ.)	Сполучають підшкірні вени задньолатеральної поверхні гомілки з латеральними литковими венами.
- міжголішкові (міжблизнюкові) ПВ - VP intergemellaris (латин.) - intergemellar PV (англ.)	Сполучають малу підшкірну вену з литковими венами. Сюди відноситься середньолитковий перфорант May.
- параахілярні ПВ - VP para-Achillares (латин.) - para-Achilleal PV (англ.)	Це перфоранти Bassi, які сполучають малу підшкірну вену з малогомілковими венами.
3.4. ПВ ділянки колінного суглоба (колінні ПВ) VP genus (латин.) perforators of the knee (англ.)	
Медіальні колінні ПВ VP genus mediales (латин.) medial knee PV (англ.)	
Наднаколінкові (супрапателлярні) ПВ VP suprapatellares (латин.) suprapatellar PV (англ.)	
Латеральні колінні ПВ VP genus laterales (латин.) lateral knee PV (англ.)	
Піднаколінкові (інфрапателлярні) ПВ VP infrapatellares (латин.) infrapatellar PV (англ.)	
ПВ підколінної ямки VP fossae popliteae (латин.) popliteal fossa perforators (англ.)	
3.5. ПВ стегна VP femoris (латин.) perforators of the thigh (англ.)	
Медіальні ПВ стегна: VP femoris mediales (латин.) medial thigh PV (англ.)	Поділяються на пронизні вени стегового каналу і пахвинні пронизні вени.
- ПВ привідного каналу - VP canalis adductorius (латин.) - PV of the adductor canal (англ.)	Це пронизні вени Dodd (в с/3 стегна) і Hunter (в н/3 стегна).

- пахвинні ПВ - VP inguinales (латин.) - inguinal PV (англ.)	Сполучають велику підшкірну вену чи її гілки зі стегною веною у пахвині.
Передні ПВ стегна VP femoris anterior (латин.) anterior thigh PV (англ.)	Пронизують спереду чотирьохголовий м'яз стегна.
Латеральні ПВ стегна VP femoris laterales (латин.) lateral thigh PV (англ.)	Пронизують латеральний широкий м'яз стегна.
Задні ПВ стегна: VP femoris posterior: (латин.) posterior thigh PV:(англ.)	Поділяються на задньомедіальні, сідничі і задньолатеральні
- задньомедіальні ПВ стегна - VP femoris posteromedialis (латин.) - posteromedial thigh PV (англ.)	Пронизують привідні м'язи стегна.
- сідничі ПВ - VP ischiadicae (латин.) - sciatic PV (англ.)	Розміщені по середній лінії задньої поверхні стегна.
- задньолатеральні ПВ стегна (Nach) - VP femoris posterolateralis (латин.) - posterolateral thigh PV (англ.)	Пронизують двоголовий м'яз стегна.
Соромітні ПВ - VP pudendales (латин.) - pudental PV (латин.)	
3.6. Сідничні ПВ VP gluteales (латин.) gluteal perforators (англ.)	
Верхньосідничні ПВ VP gluteales superiores (латин.) superior gluteal PV (англ.)	
Середньосідничні ПВ VP gluteales mediae (латин.) midgluteal PV (англ.)	
Нижньосідничні ПВ VP gluteales inferiores (латин.) lower gluteal PV (англ.)	

Таблиця 2. Тазові вени

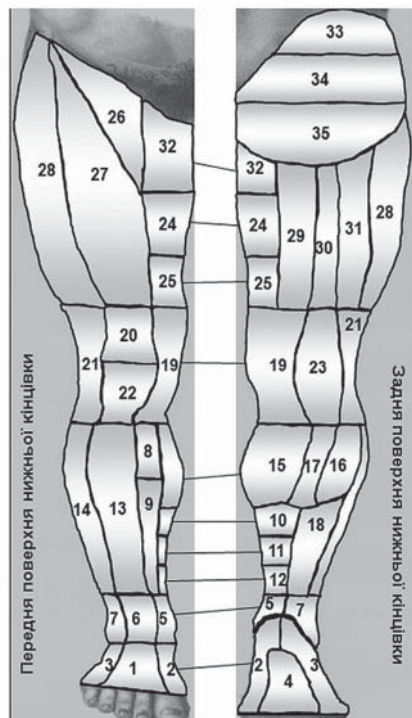
Венозні сплетіння і периферичні вени	Дренуючі вени	Головні колектори
Лозоподібне сплетіння plexus rampiniformis (латин.) rampiniform plexus (англ.)	Яєчникові вени venae ovaricae (латин.) ovarian veins (англ.)	Нижня порожниста вена vena cava inferior (латин.) inferior vena cava (англ.)
	Яєчкові вени venae testiculares (латин.) testicular veins (англ.)	
Крижове венозне сплетіння plexus venosus sacralis (латин.) sacral venous plexus (англ.)	Серединна крижова вена vena sacralis mediana (латин.) median sacral vein (англ.)	Загальна клубова вена vena iliaca communis (латин.) common iliac vein (англ.)
	Клубово-поперекова вена vena iliolumbalis (латин.) iliolumbar vein (англ.)	
Прямокишкове венозне сплетіння: plexus venosus rectalis: (латин.) rectal venous plexus: (англ.)	Верхня прямокишкова вена vena rectalis superior (латин.) superior rectal vein (англ.)	Нижня брижова вена vena mesenterica inferior (латин.) inferior mesenteric vein (англ.)
- зовнішнє прямокишкове венозне сплетіння - plexus venosus rectalis externus (латин.) - external rectal venous plexus (англ.)		
- внутрішнє прямокишкове венозне сплетіння - plexus venosus rectalis internus (hemorrhoidalis) (латин.) - internal rectal venous plexus (hemorrhoidal) (англ.)		

	Лобкові вени (додаткові затульні вени) venae pubicae (venae obturatoriae accessoriae) (латин.) pubic veins (accessory obturator veins) (англ.)	Зовнішня клубова вена vena iliaca externa (латин.) external iliac vein (англ.)
	Надлобкові вени venae suprapubicae (латин.) suprapubic veins (англ.)	
	Нижня надчеревна вена vena epigastrica inferior (латин.) inferior epigastric vein (англ.)	
	Глибока вена, що огинає клубову кістку vena circumflexa ilium profunda (латин.) deep circumflex iliac vein (англ.)	
	Середні прямокишкові вени venae rectales mediae (латин.) middle rectal veins (англ.)	Внутрішня клубова вена vena iliaca interna (латин.) internal iliac vein (англ.)
	Нижні прямокишкові вени venae rectales inferiores (латин.) inferior rectal veins (англ.)	
	Верхні сідничні вени venae gluteae superiores (латин.) superior gluteal veins (англ.)	
	Нижні сідничні вени venae gluteae inferiores (латин.) inferior gluteal veins (англ.)	
	Латеральні крижові вени venae sacrales laterales (латин.) lateral sacral veins (англ.)	
Глибокі промежинні вени venae perineae profundae (латин.) deep perineal veins (англ.)	Внутрішня соромітна вена vena pudenda interna (латин.) internal pudendal vein (англ.)	
Поверхневі промежинні вени venae perineae superficiales (латин.) superficial perineal veins (англ.)		
Глибокі тильні вени клітора venae dorsales clitoridis profunddae (латин.) deep dorsal veins of clitoris (англ.)		
Глибокі вени клітора venae profunddae clitoridis (латин.) deep veins of clitoris (англ.)		
Глибокі тильні вени статевого члена venae dorsales penis profunddae (латин.) deep dorsal veins of penis (англ.)		
Глибокі вени статевого члена venae profundae penis (латин.) deep veins of penis (англ.)		
Вени цибулини статевого члена venae bulbi penis (латин.) urethral bulb veins (англ.)		
	Затульні вени venae obturatoriae (латин.) obturator veins (англ.)	
Соромітне венозне сплетіння: plexus venosus pudendalis: (латин.) pudendal venous plexus: (англ.)	Сечовоміхурові вени venae vesicales (латин.) vesical veins (англ.)	
- сечовоміхурове венозне сплетіння - plexus venosus vesicalis (латин.) - vesical venous plexus (англ.)		
- венозне сплетіння передміхурової залози - plexus venosus prostaticus (латин.) - prostatic venous plexus (англ.)		

Маткове венозне сплетіння plexus venosus uterinus (латин.) uterine venous plexus (англ.)	Маткові вени venae uterinae (латин.) uterine veins (англ.)	
Вена круглої зв'язки матки vena ligamenti teretis uteri (латин.) vein of the broad ligament (англ.)		
Піхове венозне сплетіння plexus venosus vaginalis (латин.) vaginal venous plexus (англ.)	Піхові вени venae vaginales (латин.) vaginal veins (англ.)	

Таблиця 3. Загальна термінологія

Термін	Пояснення
Агенезія	Повна відсутність вени або сегмента вени
Аплазія і гіпоплазія	Недорозвиток вени або сегмента вени. При аплазії вена існує, але крихітна за діаметром і ембріональна за будовою. Виявити її за допомогою ультразвукового сканування неможливо. При гіпоплазії - діаметр вени менше 50% від нормального
Дисплазія	Складна аномалія розвитку вени або групи вен, що полягає у їх значних відмінностях від нормальних вен за розмірами, структурою та зв'язками між собою
Атрофія	Набуте зменшення в діаметрі нормально розвиненої вени або сегмента вени внаслідок дегенеративних процесів
Аневризма вени	Локальне розширення сегмента вени більше 50% від нормального
Проксимальна частина вени	Та, що розміщена ближче до серця
Дистальна частина вени	Та, що розміщена далі від серця
Подвоєння стовбура вени	Про дійсне анатомічне подвоєння стовбура вени можна говорити лише тоді, коли 2 її стовбури мають однаковий хід, топографію і зв'язки та розміщені в одному і тому ж компартменті кінцівки

Підгрупи пронизних вен (ПВ) нижніх кінцівок: 1 - тильні ПВ стопи; 2 - медіальні ПВ стопи; 3 - латеральні ПВ стопи; 4 - підшовні ПВ стопи; 5 - медіальні кісточкові; 6 - передні кісточкові; 7 - латеральні кісточкові; 8 - привеликогомілкові ПВ Boyd; 9 - привеликогомілкові ПВ Sherman; 10 - верхні задньовеликогомілкові (верхні Cockett); 11 - середні задньовеликогомілкові (середні Cockett); 12 - нижні задньовеликогомілкові (нижні Cockett); 13 - передні ПВ гомілки; 14 - латеральні ПВ гомілки; 15 - медіальні литкові; 16 - латеральні литкові; 17 - міжгомілкові (міжблизнюкові); 18 - параахілярні; 19 - медіальні колінні; 20 - наднаколінкові; 21 - латеральні колінні; 22 - піднаколінкові; 23 - ПВ підколінної ямки; 24 - ПВ привідного каналу Dodd; 25 - ПВ привідного каналу Hunter; 26 - пахвинні; 27 - передні ПВ стегна; 28 - латеральні ПВ стегна; 29 - задньомедіальні ПВ стегна; 30 - сідничі; 31 - задньолатеральні ПВ стегна; 32 - соромітні; 33 - верхньосідничні; 34 - середньосідничні; 35 - нижньосідничні.

Рекомендації робочої групи

В 2017 році в настановах «American Venous Forum» «Handbook of Venous and Lymphatic Disorders» [7] використано вищерозглянутої нами номенклатури вен нижніх кінцівок «Міжнародного Міждисциплінарного Комітету» 2005 року надано статус «НАЙКРАЩА ПРАКТИКА». У зв'язку з цим, робоча група зауважує: «Рекомендуємо використання номенклатури вен нижніх кінцівок «Міжнародного Міждисциплінарного Комітету» 2005 року (у вітчизняному перекладі, представленому в цих настановах) в клінічній практиці та в описах результатів наукових досліджень (НАЙКРАЩА ПРАКТИКА).

Література

1. Дюбенко К.А. Анатомічна термінологія.-Київ: Головне підприємство «Поліграфтехніка», 2001.-392 с.
2. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт: навчальний посібник для вузів / відп. Ред. І.І. Бобрик, В.Г. Ковешніков . – Київ : Здоров'я, 2001 . – 328 с.
3. Сабадош Р.В., Кобза І.І. До питання про впровадження міжнародної номенклатури венозної системи нижніх кінцівок в Україні // Хірургія України.-2012.-№1.-С.16-25.
4. Caggiati A., Bergan J.J., Gloviczki P et al. Nomenclature of the veins of the lower limbs : An international interdisciplinary consensus statement // J. Vasc. Surg.-2002.-Vol.36.-P.416-422.
5. Caggiati A., Bergan J., Gloviczki P. et al. Nomenclature of the veins of the lower limb: extensions, refinements, and clinical application // J. Vasc. Surg.-2005.-Vol.41.-P.719-724.
6. Terminologia Anatomica. International Anatomical Terminology By the Federative Committee on Anatomical Terminology (FCAT).-Stuttgart: Georg Thieme, 1998.- 292 p.
7. Handbook of Venous and Lymphatic Disorders: Guidelines of the American Venous Forum, Fourth Edition. Edited By Peter Gloviczki, American Venous Forum. Copyright Year 2017. ISBN 9781498724401.

Класифікація хронічних венозних розладів «СЕАР»

Р. В. Сабадош

професор кафедри хірургії стоматологічного факультету
Івано-Франківського національного медичного університету

На сьогоднішній день загальновизнаною міжнародною класифікацією хронічних венозних розладів (ХВР) є класифікація CEAP (Clinical-Etiology-Anatomy-Pathophysiology). Ця класифікація була розроблена в 1994 році спеціальним міжнародним комітетом «Американського Венозного Форуму» («American Venous Forum» - AVF). Згодом, вона була схвалена «Товариством Судинних Хірургів» («Society for Vascular Surgery» - SVS) та включена до "Стандартів звітності при венозних захворюваннях" у 1995 році [1].

Перша ревізія класифікації CEAP відбулася у 2004 році [2], а друга і остання – у 2020 [3]. Версія класифікації CEAP 2020 року представлена в цьому документі і рекомендується

для використання в клінічній практиці та наукових дослідженнях.

Слід зауважити, що в міжнародній термінології існують 2 схожі терміни, які дещо відрізняються один від одного: «chronic venous disorders» (хронічні венозні розлади – ХВР) та «chronic venous diseases» (хронічні захворювання вен – ХЗВ). Згідно з сучасною міжнародною венозною термінологією, представленою в трансатлантичному міждисциплінарному консенсусному документі «VEIN-TERM» [4], термін «ХВР» «включає в себе увесь спектр морфологічних і функціональних порушень венозної системи», а термін «ХЗВ» позначає «... будь-які довготривалі морфологічні та функ-

Таблиця 1. Клінічні (С) класи класифікації CEAP

С-клас	Опис
C ₀	Відсутні видимі або пальпаторні ознаки ХВР, характерні для класів C ₁ -C _{6r}
C ₁	Телеангіектазії або ретикулярні вени
C ₂	Варикозне розширення вен
C _{2r}	Повторне варикозне розширення вен
C ₃	Набряк
C ₄	Зміни шкіри та підшкірної клітковини, вторинні щодо ХВР
C _{4a}	Пігментація або екзема
C _{4b}	Ліподерматосклероз або біла атрофія шкіри
C _{4c}	Corona phlebectatica
C ₅	Загоєна венозна виразка
C ₆	Активна венозна виразка
C _{6r}	Повторна активна венозна виразка
C _{...S}	Симптомний ХВР
C _{...A}	Асимптомний ХВР

ціональні порушення венозної системи, що проявляються венозними скаргами і / або об'єктивними симптомами, які вимагають обстеження та / або лікування». Отже, якщо у людини є аплазія сегмента ВПВ, яка не проявляє себе ні появою венозних скарг, ні об'єктивними симптомами, то це означає, що ця людина має ХВР, але не має ХЗВ. Таким чином, тривало існуючий ХВР має право називатися ХЗВ як тільки починає проявлятися венозними скаргами чи об'єктивними симптомами. Тобто, ХЗВ є складовою частиною ХВР, включаючи у себе всі класи ХВР за класифікацією CEAP, крім C_{0A} . Це означає, що будь-який ХВР у пацієнтів з клінічними класами від C_{0S} до C_{6r} ми можемо назвати ХЗВ.

Класифікація CEAP враховує клінічні (C), етіологічні (E), анатомічні (A) та патофізіологічні (P) аспекти венозних розладів. Відповідно, ХВР оцінюються цією класифікацією за 4 критеріями: C, E, A і P. Для кожного критерію виділено ті чи інші класи.

Клінічні класи представлені у *табл. 1*.

Клінічні класи можуть набувати значень від C_0 до C_{6r} . Тут слід зауважити, що наступний клас не завжди є тяжчим, ніж попередній (наприклад, не можна стверджувати, що клас C_{4c} є тяжчим, ніж C_{4a} чи C_{4b}). А тому, у наукових дослідженнях критерій «C» не можна трактувати як ступінь тяжкості ХВР.

Після запису клінічного класу слід вказати (за допомогою нижнього індексу), симптомний чи асимптомний ХВР, наприклад C_{2S} (симптомний) або C_{2A} (асимптомний). Передбачається, що симптомність чи асимптомність слід вказувати навіть при клінічних класах C5-C6. Символ «s» (симптомний) передбачає, що у пацієнта є венозні скарги. Згідно з вищевказаним документом «VEIN-TERM» [4], до венозних скарг належать: поколювання, печіння, свербіж шкіри, ломота, біль, м'язові судороги, набряк, відчуття пульсації, тяжкість у ногах, втомлюваність ніг, синдром неспокійних ніг (ці скарги вважаються пов'язаними з ХВР, якщо вони посилюються під вечір та при високій температурі доквілля і зменшуються після відпочинку та підняття ніг догори). При відсутності таких скарг виставляємо символ «A» (асимптомний).

Етіологічна частина класифікації CEAP представлена у *табл. 2*.

Діагноз «E_p» (первинний ХВР) слід виставляти тоді, коли немає ознак, які б могли класифікувати ХВР як вторинний чи природжений. Первинний ХВР - це дегенеративний процес венозних клапанів та / або венозної стінки, що призводить до слабкості та розтягнення клапанів та / або стінки вени, зумовлюючи розвиток патологічного рефлюксу, що виявляється за допомогою візуалізаційних методів. Первинний ХВР, зазвичай, призводить до неспроможності поверхневих вен, особливо в місцях сполучення з глибокими венами (сафеностегнове чи сафенопідколінне з'єднання або пронизні вени).

Діагноз «E_{si}» (вторинний інтравенозний) свідчить про пошкодження стінок вен та / або клапанів, що виникає внаслідок будь-яких внутрішньовенозних захворювань: тромбозу глибоких вен, травматичних артеріовенозних нориць, первинної внутрішньовенозної саркоми або інших внутрішньопросвітних змін вен. Встановлення ж діагнозу «E_{se}» свідчить про те, що немає пошкоджень венозної стінки або клапанів, проте симптоми є внаслідок стану, що впливає на гемодинаміку вен, місцево чи системно: центральна венозна гіпертензія (ожиріння, застійна серцева недостатність,

синдром лускунчика, синдром тазового повнокрів'я), зовнішня компресія (позавенна пухлина та місцевий фіброз, такий як ретроперитонеальний фіброз) або дисфункція м'язової помпи внаслідок рухових порушень (параліч, артрит, хронічна нерухомість, адгезивний капсуліт або постійне сидяче положення).

Накінець, природжений ХВР (E_c) встановлюємо тоді, коли етіологічні чинники присутні з народження і пов'язані з порушеннями у розвитку венозної системи (наприклад, синдром Klippel-Trenaunay, синдром Parkes-Weber, судинні вади розвитку).

Що ж до дескриптора «E_n», то він виставляється тоді, коли виключені такі етіологічні чинники, як E_p, E_{si}, E_{se} та E_c.

На відміну від попередніх версій класифікації CEAP, версія 2020 року дає можливість відобразити у пацієнта кілька етіологічних чинників ХВР. Коли є комбінації етіологічних чинників, може знадобитися кілька позначень нижнього індексу. Наприклад, первинне варикозне розширення вен може бути присутнім до тромбозу глибоких вен. У такому випадку етіологія ХВР у такого пацієнта повинна бути описана так: «E_{psi}» (тобто первинна «p» і вторинна інтравенозна «si»). Ідентично, ХВР, який виник внаслідок синдрому May-Thurner без тромбозу глибоких вен, слід позначити «E_{se}», але якщо ХВР виник внаслідок синдрому May-Thurner, ускладненого тромбозом глибоких вен, слід зробити позначення «E_{sic}» (тобто вторинна «s» інтра- «i» та екстравенозна «c»).

У *табл. 3* представлена анатомічна частина класифікації CEAP.

Як і у версії CEAP 2004 р., ураження поверхневих вен позначається «A_s», глибоких «A_d» та пронизних «A_p». Зрозуміло, що всі 3 вказані дескриптори можуть поєднуватися у будь-якій комбінації. Дескриптор «A_n» передбачений для випадку, коли уражених вен не виявлено.

Для звітів, що вимагають більшої деталізації, повинні бути вказані конкретні уражені вени, але їх слід вказувати після відповідних патофізіологічних (P) класів. На відміну від попередніх версій класифікації CEAP, у версії 2020 року ураження конкретних вен позначається не цифрами, а абреві-

Таблиця 2. Етіологічні (E) класи класифікації CEAP

Е-клас	Опис
E _p	Первинний (primary)
E _s	Вторинний (secondary)
E _{si}	Вторинний інтравенозний (secondary intravenous)
E _{se}	Вторинний екстравенозний (secondary extravenous)
E _c	Природжений (congenital)
E _n	Причина не встановлена (no cause identified)

Таблиця 3. Анатомічні (A) класи класифікації CEAP

А-клас	Опис
A _s	Поверхневі вени (superficial veins)
A _d	Глибокі вени (deep veins)
A _p	Пронизні вени (perforating veins)
A _n	Уражених вен не виявлено (no venous anatomic location identified)

Таблиця 4. Абревіатури уражених вен та відповідні їм у попередніх версіях класифікації CEAP цифрові позначення

А-клас	Старе цифрове позначення	Нове позначення	Англійський термін, від якого походить абревіатура	Назви вен
A _s	1	Tel	Telangiectasia	Телеангіектазії
	1	Ret	Reticular veins	Ретикулярні вени
	2	GSVa	Great saphenous vein above knee	Велика підшкірна вена вище коліна
	3	GSVb	Great saphenous vein below knee	Велика підшкірна вена нижче коліна
	4	SSV	Small saphenous vein	Мала підшкірна вена
		AASV	Anterior accessory saphenous vein	Передня додаткова велика підшкірна вена
A _d	5	NSV	Nonsaphenous veins	Несафенові вени
	6	IVC	Inferior vena cava	Нижня порожниста вена
	7	CIV	Common iliac vein	Загальна клубова вена
	8	IIV	Internal iliac vein	Внутрішня клубова вена
	9	EIV	External iliac vein	Зовнішня клубова вена
	10	PELV	Pelvic veins	Тазові вени
	11	CFV	Common femoral vein	Загальна стегнова вена
	12	DFV	Deep femoral vein	Глибока стегнова вена
	13	FV	Femoral vein	Стегнова вена
	14	POPV	Popliteal vein	Підколінна вена
	15	TIBV	Crural (tibial) veins	Осьові (міжм'язеві) вени гомілки
	15	PRV	Peroneal veins	Малогомілкові вени
	15	ATV	Anterior tibial veins	Передні великогомілкові вени
	15	PTV	Posterior tibial veins	Задні великогомілкові вени
	16	MUSV	Muscular veins	М'язеві (внутрішньом'язеві) вени гомілки (тобто, всі суральні вени: литкові + камбалоподібні)
A _p	16	GAV	Gastrocnemius veins	Литкові вени
	16	SOV	Soleal veins	Камбалоподібні вени
	17	TPV	Thigh perforator veins	Пронизні вени стегна
	18	CPV	Calf perforator veins	Пронизні вени гомілки

атурами вен. Колишні цифрові позначення та відповідні їм абревіатури вен представлені у *табл. 4*.

Як видно з *таблиці*, нова версія класифікації CEAP: 1) деталізує колишній дескриптор «1»: телеангіектазії чи / і ретикулярні вени; 2) заохочує конкретизацію щодо уражених глибоких вен гомілки (серед осьових (міжм'язевих) вен гомілки виділяє малогомілкові, передні великогомілкові та задні великогомілкові вени, а серед м'язевих (внутрішньом'язевих) вен - литкові та камбалоподібні); 3) виокремлює передню додаткову велику підшкірну вену, яка в попередніх версіях класифікації не мала цифрових позначень. Притоки малої підшкірної вени (як наприклад, краніальне продовження малої підшкірної вени чи вена Giasomini), а також всі інші притоки великої підшкірної вени, крім передньої додаткової великої підшкірної вени, не мають своїх окремих позначень, і відобразити їх ураження ні цифровими символами, ні абревіатурами неможливо. Однак, заміна цифрових позначень вен буквеними дає можливість відобразити патологію вищевказаних приток їх повними назвами після

абревіатур інших уражених вен (звичайно, при крайній необхідності, наприклад, якщо це суттєво покращує розуміння шляхів поширення патологічного рефлюксу у конкретного пацієнта), хоча останнє і не рекомендується в поясненнях до нової версії класифікації CEAP.

Патофізіологічна частина класифікації CEAP представлена у *табл. 5*.

Після дескрипторів «P_r», «P_o» або «P_{r,o}» записують абревіатури уражених вен, наведені у *табл. 4*.

Класифікація CEAP не є статичною класифікацією. У конкретного пацієнта частина її дескрипторів може суттєво змінюватися при прогресуванні ХВР або після операцій. Тому при формулюванні діагнозу за класифікацією CEAP в кінці слід вказувати дату його встановлення, наприклад, (2021-02-12).

Під час формулювання діагнозу за CEAP слід вказувати також рівень обстежень, на основі яких він був виставлений. Розрізняють 3 рівні обстеження пацієнтів:

- рівень I (позначається I I): фізикальне обстеження пацієнта (скарги, анамнез, огляд), яке може включати використання портативного Doppler-сканера;
- рівень II (L II): неінвазивне дослідження судин, яке включає кольорове дуплексне (тріплексне) сканування та, за бажанням, плетизмографію;
- рівень III (L III): інвазивні дослідження або більш складні візуалізаційні дослідження, включаючи висхідну та низхідну флебографію, вимірювання венозного тиску, комп'ютернотомографічну флебографію або магнітно-резонансну томографію (MPT).

Таблиця 5. Патофізіологічна частина класифікації CEAP

Р-клас	Опис
P _r	Рефлюкс
P _o	Оклюдія
P _{r,o}	Рефлюкс і оклюдія
P _n	Нема ідентифікованих патофізіологічних змін

Рівень дослідження вказується після дати, наприклад (2021-02-12, I II).

Крім всього вищевказаного, в діагнозі за класифікацією CEAP слід вказувати кінцівку, про яку повідомляється ($[_R]$ – права, $[_L]$ – ліва).

Тут слід зауважити, що класифікація CEAP має два варіанти: базовий (основний) і вдосконалений (повний).

У клінічній практиці допускається використання базового варіанту, а для наукових досліджень і звітної документації рекомендується вдосконалений варіант.

Між базовим і вдосконалим варіантом існують 2 відмінності.

1. Після позначення клінічного класу «С» у базовому варіанті слід вказувати лише один, найвищий, дескриптор, а у вдосконаленому – всі. Наприклад, у пацієнта з варикозним розширенням вен, набряком та ліподерматосклерозом у базовому варіанті ми запишемо «C_{4b}», а у вдосконаленому – «C_{2,3,4b}».

2. В базовому варіанті класифікації CEAP після позначення патофізіологічного діагнозу не застосовують жодних позначень конкретних уражених вен чи їх сегментів.

Приклад. У пацієнта болісні набряки правої гомілки, варикозне розширення вен, ліподерматосклероз та активна виразка. При кольоровому дуплексному скануванні 12 лютого 2021 р. на правій нижній кінцівці виявлено рефлюкс вздовж великої підшкірної вени вище і нижче коліна, неспроможні пронизні вени гомілки та рефлюкс у стегновій і підколінній венах. Ознак посттромботичної хвороби не виявлено.

За базовою класифікацією CEAP діагноз буде наступним: XBP $[_R]$ C_{6,S} E_p A_{s,p,d} P_r (2021-02-12, I II).

За класифікацією вдосконаленою:

XBP $[_R]$ C_{2,3,4b,6,S} E_p A_{s,p,d} P_{rGSVa,GSVb,CPV,FV,POPV} (2021-02-12, I II).

Рекомендації робочої групи

Рекомендуємо використання класифікації CEAP версії 2020 року в клінічній практиці та при описі результатів наукових досліджень як стандартизованого інструменту характеристики хронічних венозних розладів (IB) [5].

Література

- Porter JM, Moneta GL, International Consensus Committee on Chronic Venous Disease. Reporting standards in venous disease: an update. J Vasc Surg 1995;21:635-45.
- Eklöf B, Rutherford RB, Bergan JJ, Carpentier PH, Gloviczki P, Kistner RL, et al. American Venous Forum International Ad Hoc Committee for Revision of the CEAP Classification. Revision of the CEAP classification for chronic venous disorders: consensus statement. J Vasc Surg 2004;40:1248-52.
- Lurie F, Passman M, Meisner M, et al. The 2020 update of the CEAP classification system and reporting standards. J Vasc Surg Venous Lymphat Disord. 2020;8(3):342-352.
- Updated terminology of chronic venous disorders: The VEIN-TERM transatlantic interdisciplinary consensus document / B. Eklöf, M. Perrin, K. T. Delis [et al.] // Journal of Vascular Surgery. – 2009. – Vol. 49, № 2. – P. 498 – 501.
- Editor's Choice - Management of Chronic Venous Disease. Clinical Practice Guidelines of the European Society for Vascular Surgery (ESVS). Wittens C. et al. Eur J Vasc Endovasc Surg (2015) 49, 678-737.

Веноактивні препарати в лікуванні ХЗВ

І. М. Гудз

професор, завідувач кафедри загальної хірургії
Івано-Франківської державної медичної академії

Веноактивні препарати (ВАП) застосовуються протягом десятиліть, але існують певні суперечки щодо його місця як методу лікування пацієнтів із ХЗВ: вони широко призначаються в одних країнах, однак недоступні в ряді інших. ВАП представлені різними групами, деякі з них синтетичні, в той час як більшість з них рослинного походження, деякі ВАП є комбінаціями вказаних складових. Наприклад, мікронізована очищена флавоноїдна фракція (МОФФ) – це комбінація мікронізованого діосміну (90%) і флавоноїдів (10%) у вигляді гесперидину, діосметину, лінарину і ізоройфоліну; екстракт рускусу (Ruscus aculeatus) поєднаний з гесперидином метилхалкон (ГМС) і аскорбінової кислоти; екстракт Гінко білоба є комбінацією гептамінолу і троксеритину. Основними напрямками дії ВАП є: покращення тонуусу вен, зниження проникності капілярів, зменшення вивільнення медіаторів запалення, покращення лімфовідтоку та мікроциркуляції.

Кокранівський огляд 53 досліджень з ВАП, що містить кількісні дані 6 013 учасників, був опублікований у 2016 році, та оновлений у 2020. За даними оглядів можна зробити

висновок, що порівняно з плацебо ВАП можуть мати сприятливий вплив на об'єктивні показники набряку нижніх кінцівок і на симптоми та ознаки, пов'язані з ХЗВ, а саме біль, судоми, синдром неспокійних ніг, відчуття розпирання, парестезії та трофічні розлади, в той же час можуть викликати побічні ефекти і не вплинути на якість життя на основі об'єднаного аналізу включених ВАП. Інший мета-аналіз показав, що чотири ВАП зменшували об'єктивну клінічну ознаку – набряк в ділянці кісточки у пацієнтів із ХЗВ. У табл. 1 узагальнено найважливіші результати щодо впливу різних ВАП на венозні симптоми та набряк (таблиця адаптована робочою групою ESVS з урахуванням даних доказової медицини).

Механізм дії веноактивних препаратів

Вплив веноактивних препаратів на венозний тонус

Показано, що більшість ВАП підвищують венозний тонус, включаючи МОФФ, рутин і рутозиди, есцин, екстракт іглиці і добезилат кальцію. Більшість препаратів діють шляхом модуляції передачі норадренергічних сигналів, знижуючи